

aspirantiv (adyunktiv), doktorantiv, здобувачив наукового ступеня kandydata nauk, sluhachiv, interniv, klinichnykh ordynatoriv na odnu shtatnu posadu naukovu-pedagogichnogo pratsivnyka u vyzshykh navchalnykh zakladakh III i IV rivnya akredytatsii ta vyzshykh navchalnykh zakladakh pislyadyplomnoi osvity derzhavnoi formy vlasnosti» vid 17.08.2002 r. № 1134 // Ofitsiynyy visnyk Ukrainy. – 2002. – № 34. – St. 1574.

SHEREMETEVA O. THE LEGAL STATUS AND FEATURES OF THE RESEARCH UNIVERSITY IN PRESENT CONDITIONS (IN THE CONTEXT OF THE LAW OF UKRAINE «ON HIGHER EDUCATION»)

УДК 340.134:37.014.543

Н. А. Фукс,
кандидат економічних наук, доцент кафедри
правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»¹

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ
НОВОГО ЗАКОМУ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»**

Проаналізовано норми нового Закону України «Про вищу освіту» стосовно регулювання фінансування діяльності вищих навчальних закладів. Виявлено переваги та недоліки чинного Закону України «Про вищу освіту» в частині фінансового забезпечення освітньої діяльності. Обґрунтовано рекомендації щодо подальшого удосконалення вітчизняного законодавства з питань фінансування системи вищої освіти.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, Закон України «Про вищу освіту», фінансування освіти, видатки бюджету на вищу освіту, ендавмент.

In the article the new rules of the Law of Ukraine «On Higher Education» regulations concerning the funding of higher education

¹ Fuks Nataliya, Candidate of Economics, Associate Professor of the Legal Regulation of Economics Department in Vadym Hetman Kyiv National Economic University, State Higher Educational Institution.

institutions are analyzed. The advantages and disadvantages of the current Law of Ukraine «On Higher Education» in the financial part of the educational are discovered. The recommendations for further improvement of national legislation on the financing of higher education are grounded.

Key words: universities, the Law of Ukraine «On Higher Education», education funding, budget expenditures on higher education, endowment.

Постановка проблеми. Якість вищої освіти є одним з вагомих чинників забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України та добробуту її громадян. Однак, забезпечення та підтримання її на високому рівні вимагає відповідного фінансування за рахунок державного, місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством. Проблема належного фінансування системи вищої освіти є актуальною для нашої держави в умовах обмеженості фінансових ресурсів в економіці, особливо на тлі розвинених держав світу. Нині фінансування освітньої діяльності вищих навчальних закладів в Україні залишається на рівні, недостатньому для сучасних умов. Все це вказує на те, що для забезпечення подальшого розвитку вищої освіти в нашій державі необхідно удосконалювати механізм фінансування освітньої галузі, а, отже, розвивати законодавство в частині норм, що регулюють зазначені питання.

Аналіз останніх наукових досліджень. Сучасний стан фінансування вищих навчальних закладів та проблеми, які виникають у зв'язку з цим, протягом останніх років активно обговорюються в наукових колах, органах державної влади, місцевого самоврядування та у вищих навчальних закладах. Дослідженню цих питань як у площині економіки, так і з точки зору права присвячені наукові праці багатьох українських вчених, зокрема, таких, як Андрущенко В., Богогліб Т., Василик О., Каленюк І., Кремень В., Курко Н., Куценко В., Лібанова Е., Опарін В., Студінський В., Федосов В., Хорунжий Г., Шевченко Л., Юрій С. та ін. Проте, враховуючи нещодавне прийняття Верховною Радою України 1 липня 2014 р. нового Закону України «Про вищу освіту» № 1556-VII [1], який набув чинності 6 вересня 2014 р., варто відмітити, що нині чинний Закон, у порівнянні із Законом України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. № 2984-III [2], має достатньо багато позитивних новел, які стосуються регулювання фінансо-

вих відносин у сфері вищої освіти, проте вони об'єктивно не знайшли віддзеркалення в наявних на сьогодні наукових дослідженнях і потребують відповідного вивчення.

Мета та завдання дослідження. Метою статті є проведення аналізу норм нового Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р., які регулюють питання фінансування вищої освіти в державі, виявлення переваг та недоліків чинного Закону в частині досліджуваних питань та обґрунтування рекомендацій щодо подальшого удосконалення нормативно-правового забезпечення фінансових відносин у сфері вищої освіти.

Викладення основного матеріалу. Як зазначається в Енциклопедії освіти, фінансування освіти – це процес спрямування фінансових ресурсів закладам, установам, організаціям і підприємствам системи освіти [3, с. 962]. Відповідно до ч. 1 ст. 27 Закону України «Про вищу освіту» вищі навчальні заклади можуть утворюватися у формі державних, комунальних або приватних установ. При цьому в чинному Законі України «Про вищу освіту» передбачено, що фінансування державних вищих навчальних закладів здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів, коштів місцевих бюджетів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, комунальних вищих навчальних закладів – за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших джерел, не заборонених законодавством (ч. ч. 1, 2, 4 ст. 71). Що стосується приватних вищих навчальних закладів, то їхня діяльність має фінансуватися їх засновниками та з інших джерел, не заборонених законодавством (ч. 5 ст. 71). Також в Законі передбачено, що залучені кошти повинні спрямовуватися на провадження статутної діяльності вищого навчального закладу в порядку і на умовах, визначених законодавством, тобто Законом України «Про вищу освіту», Бюджетним кодексом України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI [4] й іншими нормативно-правовими актами та статутом вищого навчального закладу (п. 9 ч. 7 ст. 27, ч. 6 ст. 71 Закону України «Про вищу освіту»).

Слід зазначити, що підхід до визначення джерел фінансування вищих навчальних закладів узгоджується із ч. 1 ст. 61 Закону України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. № 1060-XII [5], згідно з якою фінансування державних навчальних закладів та установ здійснюється за рахунок коштів відповідних бюджетів, коштів

галузей національної економіки, державних підприємств і організацій, а також додаткових джерел фінансування.

Новелою ст. 70 нового Закону України «Про вищу освіту» (абз. 2 ч. 2) є те, що відтепер власні надходження державних і комунальних вищих навчальних закладів залежно від рішення, прийнятого вченою радою вищого навчального закладу, можуть зараховуватися на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальному органі центрального органу виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів (тобто Державної казначейської служби України – *прим. Авт.*) або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки установ державних банків. Тобто державні та комунальні вищі навчальні заклади, керуючись Порядком відкриття та закриття рахунків у національній валюті в органах Державної казначейської служби України, затвердженим Наказом Міністерства фінансів України від 22 червня 2012 р. № 758, можуть, як і раніше, мати в органах Державної казначейської служби України спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників бюджетних коштів, які відносяться до бюджетних рахунків для операцій з бюджетними коштами. Іншим же варіантом зберігання власних надходжень державних і комунальних вищих навчальних закладів, який пропонує новий Закон України «Про вищу освіту», є їх зарахування на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки установ державних банків.

Необхідно зазначити, що попередній Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р., в першій редакції, також надавав вищим навчальним закладам державної та комунальної форми власності право відкривати поточні та депозитні рахунки (ч. 3 ст. 63) в національній або іноземній валюті (ч. 5 ст. 63) в банках відповідно до банківського законодавства. Проте на підставі Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» від 28 грудня 2007 р. № 107-VI зазначені положення зі ст. 63 Закону України «Про вищу освіту» 2002 р. були виключені. Згодом ці зміни були визнані неконституційними згідно з Рішенням Конституційного Суду України № 10-рп/2008 від 22 травня 2008 р. у справі за конституційними поданнями Верховного Суду України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 65 розділу I, пунктів 61, 62, 63, 66 розділу II, пункту 3 розділу III Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законо-

давчих актів України» і 101 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 67 розділу I, пунктів 1–4, 6–22, 24–100 розділу II Закону України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (справа щодо предмета та змісту закону про Державний бюджет України). Незважаючи на це, право розмішувати кошти на вкладних (депозитних) рахунках в банках збереглося лише за вищими навчальними закладами приватної форми власності.

Отже, чинний Закон України «Про вищу освіту», з одного боку, надає право вищим навчальним закладам державної та комунальної форми власності відкривати рахунки в банках для зарахування власних надходжень з метою їх зберігання, проте вводить обмеження щодо здійснення депозитних операцій виключно з державними банками, тобто банками, сто відсотків статутного капіталу яких належить державі (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 07 грудня 2000 р. № 2121-III). Ця норма кореспондує з нормою Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 р., відповідно до якої вищі та професійно-технічні навчальні заклади можуть зберігати на депозитах (слід вважати, що мова йде про зберігання коштів в банках – прим. Авт.) тимчасово вільні бюджетні кошти, отримані за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право (абз. 13 ч. 4 ст. 13 кодексу).

Як відомо, на сьогодні в Україні працює два державні банки – Публічне акціонерне товариство «Державний експортно-імпорتنний банк» і Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України». Обмеження щодо розміщення власних коштів державними і комунальними вищими навчальними закладами виключно в державних банках, як здається на перший погляд, є виправданим через те, що державні банки сповідують на ринку банківських послуг виважену політику, яка передбачає уникнення занадто високих ризиків, що може спричинити погіршення фінансового стану фінансової установи, та мають підтримку з боку держави. Особливо прив'язка до державних банків має значення в умовах нестабільної економічної ситуації, що веде до послаблення банківської системи. Хоча, як показує вітчизняна практика, зберігання коштів у державних банках також не є гарантією їх схоронності. Водночас, така норма уможливорює зловживання державними банками своїм так званим монопольним ста-

новищем, що може знайти вираження, зокрема, у нав'язуванні таким клієнтам, як вищі навчальні заклади державної та комунальної власності невідгідних для них умов обслуговування.

Згідно з ч. 1 ст. 71 Закону України «Про вищу освіту» кошти державного бюджету надаються державним вищим навчальним закладам для оплати їхніх послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів на умовах державного замовлення. Оскільки державні вищі навчальні заклади є, своєю чергою, бюджетними установами (як і комунальні), а бюджетні установи згідно з п. 12 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України повністю утримуються за рахунок відповідно державного чи місцевого бюджету і є неприбутковими, зазначені питання регулюються Бюджетним кодексом України. Так, відповідно до п. п. в п. 7 ст. 87 цього кодексу видатки на вищу освіту (тобто видатки на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів на умовах державного замовлення у вищих навчальних закладах державної власності) включаються до видатків, що здійснюються з Державного бюджету України. Наведена норма кодексу кореспондує з ч. 3 ст. 71 нового Закону України «Про вищу освіту», де, як і попередньому законі, вказано, що розміри бюджетних призначень на підготовку фахівців з вищою освітою, а також на підготовку наукових і науково-педагогічних кадрів встановлюються у Державному бюджеті України на відповідний рік. Однак у згаданій частині ст. 71 чинного Закону України «Про вищу освіту» чомусь мовиться лише про бюджетні призначення, які встановлюються Законом про Державний бюджет України, хоча відповідно до п. п. 2, 3 ч. 2 ст. 22 Бюджетного кодексу України, з урахуванням п. п. г п. 2 ч. 1 ст. 89, п. п. в п. 2 ч. 1 ст. 90 кодексу і ч. ч. 2, 4 ст. 71 даного закону, слід взяти до уваги й бюджетні призначення, які встановлюються рішенням про відповідний місцевий бюджет іншим категоріям головних розпорядників бюджетних коштів – Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам та апаратам місцевих рад.

Необхідно зазначити, що державні та комунальні вищі навчальні заклади є розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня (ст. 22 Бюджетного кодексу України). При цьому в ч. 1 ст. 48 даного нормативно-правового акту передбачено, що розпорядники бюджетних коштів беруть бюджетні зобов'язання та здійснюють платежі тільки в межах бюджетних асигнувань, встановлених

кошторисами, що нині вже не узгоджується з нормами Закону України «Про вищу освіту», що запроваджують фінансову автономію вищих навчальних закладів, які є бюджетними установами (зокрема, надають право на отримання банківських кредитів).

Не можна залишити без уваги визначені новим Законом України «Про вищу освіту» особливості бюджетного фінансування наукових досліджень тих державних вищих навчальних закладів, які згідно з даним нормативно-правовим актом мають особливий статус. Так, відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 29 Закону України «Про вищу освіту» національні вищі навчальні заклади мають право отримувати відповідно до законодавства на пріоритетних засадах передбачені державним бюджетом кошти для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, виконання наукових програм, проектів державного значення в обсязі не менш як 10 % коштів державного бюджету, що виділяються на його утримання. При цьому зазначені вищі навчальні заклади також мають право на отримання на пріоритетних засадах фінансування для придбання наукового і навчального обладнання, комп'ютерних програм тощо за рахунок державного бюджету (п. 5 ч. 3 ст. 29 Закону України «Про вищу освіту»).

Низка преференцій в питаннях бюджетного фінансування та використання власних надходжень новим Законом України «Про вищу освіту» передбачена для вищих навчальних закладів, які отримали статус дослідницького університету. Зокрема, такі вищі навчальні заклади мають право отримувати базове фінансування за окремою бюджетною програмою Державного бюджету України на провадження наукової діяльності в обсязі не менш як 25 % коштів, що передбачаються на його утримання, для проведення наукових досліджень, підтримки та розвитку їх матеріально-технічної бази, та самостійно визначати статті і обсяги витрат власних надходжень (п. п. 2, 8 ч. 5 ст. 30).

Також слід звернути увагу на передбачені новим Законом України «Про вищу освіту» особливості фінансування наукової діяльності вищих навчальних закладів, яке, виходячи з ч. 3 ст. 67, відокремлюється від фінансування їхньої освітньої діяльності. Як зазначається, наукові дослідження, що проводяться за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, фінансуються державними органами та органами місцевого самоврядування, до сфери управління яких належать вищі навчальні заклади, незалежно від

фінансування освітньої діяльності. При цьому, у першочерговому порядку фінансуються фундаментальні дослідження, а також прикладні науково-дослідні роботи, що виконуються в межах основних напрямів розвитку науки і техніки. В контексті цього необхідно відмітити відведену Міністерству освіти і науки України як центральному органу виконавчої влади у сфері освіти і науки роль у розробці відповідно до законодавства пропозицій щодо обсягу бюджетного фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, інших підприємств, установ та організацій, що діють у системі вищої освіти, а також щодо обсягу капітального будівництва зазначених підприємств, установ та організацій з урахуванням їхніх запитів (ч. 2 ст. 67 Закону України «Про вищу освіту»).

Як уже зазначалося, відповідно до ч. 2, 4 ст. 71 Закону України «Про вищу освіту» Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування можуть здійснювати фінансування державних вищих навчальних закладів у встановленому законодавством порядку. Крім того, за рахунок місцевих бюджетів фінансується діяльність комунальних вищих навчальних закладів. Бюджетним кодексом України також передбачена участь бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів та окремих видів бюджетів місцевого самоврядування у фінансуванні діяльності вищих навчальних закладів як державної, так і комунальної власності. Так, згідно з п. п. 1 п. 2 ч. 1 ст. 89 кодексу до видатків, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації державної та комунальної власності відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів), а відповідно до п. п. 1 п. 2 ч. 1 ст. 90 кодексу до видатків, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів на умовах регіонального замовлення у вищих навчальних закладах комунальної власності, а також на умовах державного замовлення у вищих навчальних закладах держав-

вної власності за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України). Як видно з наведених норм, Бюджетний кодекс України передбачає участь відповідних місцевих бюджетів як у фінансуванні державних, так і комунальних вищих навчальних закладів, і не лише на умовах державного, а й регіонального замовлення. Про останнє в Законі України «Про вищу освіту», на жаль, не згадується, хоча можна зробити припущення, що фінансування комунальних вищих навчальних закладів за рахунок коштів місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України та інших джерел, не заборонених законодавством, згідно з ч. 4 ст. 71 Закону України «Про вищу освіту», буде здійснюватися саме на умовах регіонального замовлення.

Для подальшого розвитку системи вищої освіти, яка ґрунтується на бюджетній основі, має важливе значення норма ч. 8 ст. 71 Закону України «Про вищу освіту» щодо заборони вилучення в дохід державного або місцевих бюджетів коштів, отриманих вищим навчальним закладом як плата за навчання, підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації кадрів або за надання освітніх послуг. Даний припис співзвучний ч. 8 ст. 61 Закону України «Про освіту», відповідно до якої бюджетні асигнування на освіту та позабюджетні кошти не підлягають вилученню та використовуються виключно за призначенням, та ч. 4 ст. 62 цього ж нормативно-правового акту, згідно з якою основні фонди, оборотні кошти та інше майно державних навчальних закладів, установ, організацій та підприємств системи освіти не підлягають вилученню, крім випадків, передбачених чинним законодавством.

Що стосується приватних вищих навчальних закладів, то фінансування їхньої діяльності, відповідно до ч. 5 ст. 71 Закону України «Про вищу освіту», здійснюється, як і раніше, їх засновниками та з інших джерел, не заборонених законодавством. Зазначені питання регулюються нормами Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. № 435-IV, Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. № 436-IV, Законів України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII, «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. № 514-VI та інших нормативно-правових актів. У даному контексті слід звернути увагу на припис Закону України «Про вищу освіту», відповідно до якого приватні вищі навчальні заклади, як і державні та комунальні, мають працювати на засадах неприбутковості (ч. 1 ст. 27), що вказує на необхідність віднесення їх до неприбуткових орга-

нізацій та установ Податковим кодексом України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI.

Досліджуючи питання фінансування діяльності вищих навчальних закладів в Україні, варто також проаналізувати п. 9 ч. 3 ст. 70 Закону України «Про вищу освіту», який надає їм право отримувати банківські кредити без урахування обмежень на право здійснення запозичень, установлених ст. 16 та п. 27 ч. 1 ст. 116 Бюджетного кодексу України. В даному контексті воно стосується лише вищих навчальних закладів, які мають статус бюджетних установ, тобто є державними або комунальними за формою власності. Слід зазначити, що до прийняття нового Закону України «Про вищу освіту» кредити та позички банків включалися до складу додаткових джерел фінансування державних закладів освіти (ч. 4 ст. 61 Закону України «Про освіту»), а право на користування банківськими кредитами державним і комунальним вищим навчальним закладам надавалося Законом України «Про вищу освіту» 2002 р. (ч. 5 ст. 63) до внесення змін до останнього нормативно-правового акту в період його дії згідно із Законом України «Про Державний бюджет України на 2008 рік та про внесення змін до деяких законодавчих актів України».

Привертає також увагу п. 2 ч. 3 ст. 70 Закону, згідно з яким вищі навчальні заклади отримали право засновувати сталий фонд (ендавмент), що є новелою у порівнянні із Законом України «Про вищу освіту» 2002 р. Як показує світовий досвід, держави на сучасному етапі економічного розвитку, усвідомлюючи обмеженість державної фінансової підтримки таких важливих соціальних сфер, як медицина, освіта, культура, намагаються диверсифікувати джерела фінансування вказаних сфер. Особливе місце серед таких джерел займає ендавмент (від англ. *endowment*) – відомий за кордоном інструмент підтримки соціального сектора економіки. Під ендавментом розуміють цільовий фонд, який поповнюється здебільшого за рахунок благодійних пожертвувань. Метою створення такого фонду є некомерційна діяльність, як правило, для фінансування установ сфери освіти, медицини, культури. Необхідно підкреслити, що ендавмент-фонди існують досить давно (вперше виникли у Сполучених Штатах Америки) і поширені за кордоном. Загалом, як свідчить зарубіжний досвід, частка доходів від використання ендавментів у фінансуванні освітньої діяльності вищих навчальних закладів складає від 20 до 40 % [6, с. 23].

Поняття «сталий фонд (ендавмент) вищого навчального закладу» визначається в п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту» як сума коштів або вартість іншого майна, призначена для інвестування або капіталізації на строк не менше 36 місяців, пасивні доходи від якої використовуються вищим навчальним закладом з метою здійснення його статутної діяльності у порядку, визначеному благодійником або уповноваженою ним особою. Слід зазначити, що практика використання потенціалу ендавмент-фондів в Україні не є поширеною, зокрема, через недосконалість законодавства. На сьогодні механізм реалізації ендавменту пов'язаний лише з участю фінансової (банківської або небанківської) установи, оскільки у податковому законодавстві під ендавментом розуміється сума коштів або цінних паперів, які вносяться благодійником у банк або небанківську фінансову установу, завдяки чому набувач благодійної допомоги отримує право на використання відсотків або дивідендів, нарахованих на суму такого ендавменту. Набувач не має права витратити або відчужувати основну суму такого ендавменту без згоди благодійника (абз. 2 п. п. 170.7.5 п. 170.5 ст. 170 Податкового кодексу України). При цьому набувач цільової благодійної допомоги у вигляді коштів має право на її використання протягом строку, встановленого умовами такої допомоги, але не більше 12 календарних місяців (в Законі України «Про вищу освіту» мова йде про 36 місяців – *прим. Авт.*), наступних за місяцем отримання такої допомоги, за винятком отримання благодійної допомоги у вигляді ендавменту. Якщо цільова благодійна допомога у вигляді коштів не використовується її набувачем протягом такого строку та не повертається благодійнику до його закінчення, то такий набувач зобов'язаний включити невикористану суму такої допомоги до складу загального річного оподаткованого доходу та сплатити відповідний податок (абз. 1 п. п. 170.7.5 п. 170.5 ст. 170 Податкового кодексу України). Використання у податковому законодавстві понять «благодійник», «набувач благодійної допомоги» означає необхідність застосування спеціального законодавчого акту, яким є Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05 липня 2012 р. № 5073-VI. В даному нормативно-правовому акті управління благодійними ендавментами визначено як один з видів благодійної діяльності (ст. ст. 5, 9 Закону), проте поняття «ендавмент» не визначено, натомість в ч. 2 ст. 1 зроблено відсилку на Цивільний і Податковий кодекси

України, що вказує на необхідність застосування вищезазначеного визначення з урахуванням змісту п. 22 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про вищу освіту».

Висновки. Як показує проведене дослідження, норми Розділу XII «Фінансово-економічні відносини у сфері вищої освіти» нині чинного Закону України «Про вищу освіту» спрямовані на удосконалення процесу фінансування системи вищої освіти в Україні. Загалом новий Закон України «Про вищу освіту» містить низку прогресивних новацій, які стосуються організації фінансової роботи у вищих навчальних закладах. Зокрема, в ньому зазначено, що вищі навчальні заклади в передбаченому законодавством порядку мають право провадити фінансово-господарську діяльність в Україні і за кордоном; засновувати сталий фонд (ендаумент) і розпоряджатися доходами від його використання; відкривати депозитні рахунки в національній та іноземній валютах в банках; користуватися банківськими кредитами; брати участь у формуванні статутного фонду інноваційних структур і малих підприємств, що розробляють і впроваджують інноваційну продукцію; засновувати підприємства для здійснення інноваційної та/або виробничої діяльності. Однак їх впровадження відразу, з моменту набуття чинності Законом України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. – з 6 вересня 2014 р., є неможливим через необхідність приведення у відповідність з ним інших законодавчих актів, які регулюють питання бюджетного фінансування, оподаткування, формування та розміщення державного замовлення, відкриття поточних і депозитних рахунків в банках, збереження власних надходжень вищих навчальних закладів на депозитних рахунках банків, користування банківськими кредитами тощо і мають пріоритет над нормами Закону України «Про вищу освіту». В свою чергу, й норми Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 р. потребують коригувань, оскільки на момент його ухвалення Верховною Радою України в його тексті не були враховані вже існуючі законодавчі норми, які залишаються незмінними. Таким чином, можна зробити висновок про те, що удосконалюючи законодавство про фінансування системи вищої освіти, Україна, переймаючи світові тенденції, рухається у напрямку забезпечення вищим навчальним закладам автономії, зокрема, й фінансової, відповідно до Лімської декларації «Про академічну свободу і автономію вищих навчальних закладів» від 10 вересня 1988 р. Проте, слід усвідомлювати, що автономія є не

самоціллю, а необхідною передумовою діяльності сучасних вищих навчальних закладів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про вищу освіту [Текст]: закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004. Higher Education [Text]: law Ukraine from July 1, 2014, № 1556-VII // Supreme Council of Ukraine. – 2014. – № 37-38. – P. 2004.
2. Про вищу освіту [Текст]: закон України від 17 січня 2002 р. № 2984-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 134 (втратив чинність). Higher Education [Text]: law Ukraine from January 17, 2002, № 2984-III // Supreme Council of Ukraine. – 2002. – № 20. – P. 134 (expired).
3. Енциклопедія освіти [Текст] / Академія пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. Education Encyclopedia [Text] / Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; Editor in Chief V. G. Kremen. – K.: Inter Yurinkom, 2008. – 1040 p.
4. Бюджетний кодекс України [Текст]: закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50, / № 50–51 /. – Ст. 572. Budget Code of Ukraine [Text]: law Ukraine from July 8, 2010, № 2456-VI // Supreme Council of Ukraine. – 2010. – № 50, / № 50–51 /. – P. 572.
5. Про освіту [Текст]: закон України від 23 травня 1991 р. № 1060-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 34. – Ст. 451. On Education [Text]: law Ukraine from May 23, 1991, № 1060-XII // Supreme Council of Ukraine. – 1991. – № 34. – P. 451.
6. Кушнір М. Ендавмент як правове увиразнення спроможностей державного управління: зарубіжний досвід та національна перспектива [Текст] / М. Кушнір // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. – 2012. – № 30. – С. 22–28. *Kushnir M. Endowments expressiveness as the legal capacity of public administration: international experience and national perspective [Text] / M. Kushnir // The effectiveness of public administration: Collected Works. – 2012. – № 30. – P. 22–28.*

FUKS N. LEGAL BASIS OF FINANCING HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS : ADVANTAGES AND DISADVANTAGES THE NEW LAW OF UKRAINE «ON HIGHER EDUCATION»